

O ISTRAŽIVANJU I METODOLOGIJI

Istraživanja koja su podloga i polazište ove knjige započela sam krajem 2015. godine, kada sam, u okviru doktorskog istraživanja o integraciji suvremenih izbjeglica u hrvatsko društvo, uočila da su neki od kazivača ili igrali nogomet ili dolazili na utakmice Nogometnog kluba Zagreb 041. Jedan mi je kazivač, koji je azil dobio 2015. godine, kada sam ga i upoznala, spomenuo da bi volio igrati kriket, no nije mogao doći do informacije gdje se kriket može igrati u Zagrebu. Svojim snalaženjem kroz lokalnu kulturu kojoj sam od rođenja pripadala, pronašla sam jedan (ujedno i jedini) zagrebački klub i spojila ga s njegovim igračima. To su bili i počeci mojega znanstvenog interesa za sport i izbjeglice, koji se s vremenom produbio pa sam tako postala prva i do sada jedina znanstvenica iz Hrvatske koja je dobila istraživačku stipendiju UEFA-e (Unije europskih nogometnih saveza) iz njihovog programa istraživačkih stipendija za 2019/2020. godinu. Na UEFA-inom natječaju 2019. godine predložila sam istraživački projekt o izbjeglicama i nogometu na balkanskom koridoru, koji je prethodno dobio i podršku Hrvatskog nogometnog saveza. Projekt je odabran na natječaju, ostvarila sam pravo na UEFA-inu stipendiju i istraživanje, tijekom 2019. i 2020. godine, provela u Bosni i Hercegovini, Hrvatskoj, Grčkoj, Sjevernoj Makedoniji i Srbiji (vidi Jurković 2020). Kao vanjska suradnica, istražujem sport i migrante i u okviru projekta „Sport, diskriminacija i integracija. Sport kao medij društvene inkluzije i participacije“ koji vodi prof. dr. sc. Goran Pavel Šantek, a financira ga Hrvatska zaklada za znanost. Taj projekt traje od 2018. do 2022. godine. Znanstveni članak o sportu i migrantima, koji sam napisala na temelju do tada provedenih istraživanja o NK Zagrebu 041, objavljen je 2018. godine (Jurković 2018b), a doktorska disertacija, obranjena iste godine na Odsjeku za etnologiju i kulturnu antropologiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu (Jurković 2018a), uključila je studiju o NK Zagrebu 041 čiji dijelovi, nadopunjeni i ažurirani, su i dio ove knjige.

U svim dosadašnjim istraživanjima sporta i migranata, pa tako i istraživanju na kojemu se temelji ova knjiga, pristup mi je bio kulturnoantropološki, što znači da sam koristila tradicionalne etnografske metode: terensko istraživanje, promatranje, sudioničko promatranje, otvorene i polustrukturirane intervjuje.

Istraživanje je slijedilo praksu utemeljene teorije i obuhvatilo je njezine komponente, kako su ih definirali začetnici te teorije, Glaser i Strauss: istovremeno prikupljanje podataka i analizu, konstruiranje analitičkih kodova i kategorija iz podataka (a ne iz prethodno definiranih i logikom deduciranih hipoteza), korištenje stalne komparativne metode, napredovanja u razvoju teorije tijekom svakog koraka prikupljanja podataka i analize, pisanje bilješki radi elaboriranja kategorija, specificiranja njihovih osobina, definiranja odnosa između kategorija i identificiranje pukotina, te provođenje pregleda literature nakon razvoja neovisne analize (Glaser i Strauss 1967, Glaser 1978 i Strauss 1987, prema Charmaz 2011: 5).

Slijedila sam pritom antropološki pristup koji su Marcus i Fischer sažeto opisali ovim riječima:

„Etnografija je istraživački proces u kojemu antropolog pomno motri, bilježi i uključuje se u svakodnevni život druge kulture – iskustvo koje se označava kao metoda terenskog rada – pa potom piše izvještaj o toj kulturi, naglašavajući detaljan opis. Ti izvještaji su glavni oblik u kojemu postupci terenskog rada, druga kultura te osobna i teorijska promišljanja etnografa postaju dostupni profesionalcima i ostalom čitateljstvu“ (2003: 33).

Prema Emersonu i suradnicima, etnološko terensko istraživanje podrazumijeva etnologov ulazak u društvo koje istražuje i upoznavanje s ljudima koji su u njemu te redovito i sustavno zapisivanje onoga što promatra i uči dok sudjeluje u dnevnim rutinama života onih koje istražuje (Emerson et al. 1995: 1). Moje terensko istraživanje obuhvatilo je etnografsko bilježenje sudioničkog promatranja kriket turnira i jednu kompletnu studiju slučaja nogometnog kluba, u koji sam se i učlanila. Većinu kazivača izbjeglica čije priče donosim u ovoj studiji poznavala sam duže vrijeme te bi nekima od njih, ako i kada je to trebalo, i osobno pomagala, na primjer pišući im pisma na hrvatskom jeziku namijenjena institucijama od kojih su tražili određenu pomoć ili odlazeći s njima u institucije ili druga mjesta kako bih im pomogla ostvariti pravo koje im je pripadalo. Jednog kazivača, kako je već spomenuto, spojila sam sa sportskim klubom u kojem je počeo ostvarivati značajne rezultate i izvan Hrvatske. Dugotrajnost praćenja kazivača pokazala se

bitnim za uočavanjem dinamike i mijenjanja njihova života, pa time i integracije u hrvatsko društvo.

Kod opisivanja ulaska i boravka na terenu koristila sam figuru tropa, etnografsku retoričku figuru koja je „zapravo 'literarno realistički' način oblikovanja iskustva koji pokazuje kako je iskustvo koje donosimo s terena 'osobno i locirano u osobu etnologa', kako je etnografsko istraživanje zapravo proces koji etnolog 'prati u njegovom nastajanju', odnosno kako se 'uzbudljivost i kompleksnost svakodnevnice ne može zahvatiti teorijskim modelima koji počivaju na organizacijskim strukturama, 'tipičnim' individuama, referentnim konceptima i zazivanjem kolektivnog'..." (Kondo 1990: 7-8, prema Potkonjak 2014: 68). Tijekom cijeloga razdoblja istraživanja pisala sam terenske bilješke. Kodiranje bilješki i pretvaranje bilješki u tekst bila je završna faza terenskog istraživanja. Kod prikupljanja, analize i interpretacije rezultata dobivenih na etnografskom terenu koristila sam analitičku inspiraciju definiranu kao „perspektivu koja postavlja konceptualnu imaginaciju u centar istraživačkog procesa“ (Gubrium i Holstein 2014: 35). Ona je odabrana jer „drži ključeve za razumijevanje“ istraživanoga i daje „putokaz kako se kretati tokom istraživanja“ (ibid.: 37). Osim toga, „gustim opisivanjem“ (Geertz 1998) nastojala sam dati uvide u sve što sam promatranjem i sudjelovanjem zapažala ne samo na terenu i vezano uz izbjeglice i sport, već i u interakciji s onima koje sam susretala na terenu i koji su bili važni za dobivanje šire slike o okruženju u kojima su izbjeglice igrale nogomet ili kriket.

Cilj provođenja polustrukturiranih intervjua bilo je dobiti uvid u življena izbjeglička iskustva kazivača o glavnim aspektima njihove uključenosti u sport, što je uključivalo mjesto, vrijeme, događanja, ljude, aktivnosti i predmete (Spradley 1979, prema Roulston 2010: 19). Pored intervjua s četiri osobe koje su dobile azil u Hrvatskoj, obavila sam i polustrukturirane intervjue sa sedam osoba koje nisu imale status izbjeglice (azilanta), ali su bile ključne za razumijevanje konteksta koje je istraživanje zahvaćalo.

Osim sudioničkog promatranja i provođenja polustrukturiranih intervjua, istraživanje je obuhvatilo etnografsku studiju slučaja, kao studiju koja je čvrsto utemeljena u etnografovom prisutnosti (*being there*) u vremenu i prostoru onih koje etnograf ili etnografkinja proučava, učeći iz obostranog iskustva i vlastite umještenosti (*situatedness*) unutar društvenog svijeta (Ó Riain, 2009: 303). Swanborn (2010: 13) je definirao studiju slučaja kao studiju društvenog fenomena koja se provodi unutar granica jednog društvenog sustava (kao što su ljudi, organizacije, grupe) i prirodnog konteksta u kojem se proučavani feno-

men događa, a sastoji se od promatranja fenomena unutar određenog perioda ili, alternativno, kroz naknadno prikupljanje informacija, vodeći računa o razvoju fenomena tijekom određenog vremena. Istraživač se u studiji slučaja fokusira na opis i objašnjenje društvenih procesa koji se otkrivaju između osoba koje sudjeluju u njemu: ljudi s njihovim vrijednostima, očekivanjima, mišljenjima, percepcijama, kontroverzama, odlukama, međusobnim odnosima i ponašanjem (ibid. 13). Nadalje, prema Swanbornu, istraživač obrađuje podatke vođen prvotno širokim istraživačkim pitanjem te nakon nekog vremena formuliра preciznija istraživačka pitanja, držeći jedno oko otvorenim za neočekivane aspekte procesa te suzdržavajući se od prethodno dogovorenih procedura i operacionalizacije. U studiji slučaja istraživač koristi nekoliko izvora podataka, od kojih su glavni: dostupni dokumenti, intervjui s kazivačima i promatranje sa sudjelovanjem. Moja etnografska studija slučaja obuhvatila je Nogometni klub Zagreb 041, koji je u svoje aktivnosti uključivao suvremene izbjeglice.

I, na kraju, pristup samom istraživanju, kao i pisanju ove knjige bio je (i) autoetnografski, u smislu definicije koju navode Škrbić Alempijević, Potkonjak i Rubić (2016: 90):

„Autoetnografija je istodobno pristup, proces i proizvod; to je oblik teksta te svjesno pozicioniranje osobnog iskustva u žarište istraživačkog interesa i analitičko-interpretativnog okvira. Naziv je sastavljen od riječi *auto* (sebstvo, ja, osobno iskustvo), *etno* (zajednica, skupina, kulturno iskustvo) i *grafija* (zapisati, opisati, analizirati).“